

منشور حکومت اسلامی

در آموزه های

ای

حسن مشاقي

www.ketab.ir

- سب شناسه : مشتاقی، حسن، ۱۳۵۰ -
- عنوان و نام پدیدآور : منشور حکومت اسلامی در آموزه‌های علوی/حسن مشتاقی.
- مشخصات نشر : قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۵.
- مشخصات ظاهری : ۲۴۰ص.
- شابک : ۹-۴۹۹-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸ : ۱۲۰۰۰۰ ریال
- وضعیت فهرست نویسی : سیاسی
- موضوع : موضوع
- موضوع : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه
- Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balagha -- Politics : موضوع
- and government
- موضوع : اسلام و دولت
- موضوع : Islam and state
- موضوع : اسلام و سیاست
- موضوع : Islam and politics
- شناسه افزوده : انتشارات زمزم هدایت
- رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ م ۹/۳۸/س BP
- رده بندی دیویی : ۹۵۱۵/۲۹۷
- شماره کتابشناسی ملی : ۴۵۵۶۴۱

منشور حکومت اسلامی
در
آموزه‌های علوی

نویسنده: حسن مشتاقی
ویراستار: فاطمه مشتاقی
صفحه‌آرا: اسماء وصال‌طلب راوری
ناشر: زمزم هدایت
با تشکر صمیمانه از:

حضرت آیت‌الله محمد مفتحی، حضرت آیت‌الله کاظم صدیقی، جناب
آقای دکتر حسین ظریف‌نفس، جناب آقای سعدالله شمس‌الدینی،
سرکار خانم فاطمه مستانی، جناب آقای علی رضاوند

چاپ: زلال کوثر • نوبت - چاپ اول
تاریخ چاپ: زمستان ۱۳۹۵
شمارگان: ۱۰۰۰ • قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۴۹۹-۹

نشانی ناشر: قم، خیابان دورشهر، انتشارات زمزم هدایت
تلفن: ۰۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷، ۰۲۵۳۷۷۳۰۷۳۵

فهرست مطالب

- تقریظ حضرت آیت الله احمد جنتی رحمته الله ۱۲
تقریظ حضرت آیت الله کاظم صدیقی رحمته الله ۱۴
مقدمه ۱۷

نهج البلاغه در بیانات حضرت امام خمینی رحمته الله و مقام معظم رهبری رحمته الله

- گزیده بیانات حضرت امام خمینی رحمته الله بار نهج البلاغه ۲۶
گزیده بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله درباره نهج البلاغه ۲۹

نهج البلاغه از نگاه علماء و دانشمندان شیعه و اهل سنت و سایر ادیان

- حضرت آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی ۴۲
حضرت آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی ۴۲
حضرت آیت الله العظمی جعفر سبحانی تبریزی ۴۳
حضرت آیت الله العظمی سیدعلی حسینی سیستانی ۴۳
علامه حسن حسن زاده آملی ۴۴
حضرت آیت الله سید حسین دین پرور ۴۵
حضرت آیت الله محمدعلی تسخیری ۴۵
حضرت آیت الله محمد محمدی ری شهری ۴۶
حضرت آیت الله کاظم صدیقی ۴۶
حضرت آیت الله سید احمد خاتمی ۴۷
حضرت آیت الله خزعلی رحمته الله ۴۸

۴۸.....	علامه شیخ آقابزرگ تهرانی
۴۹.....	علامه سید هبة الدین شهرستانی
۴۹.....	علامه سید محمد حسین طباطبایی
۵۰.....	علامه محمد تقی جعفری تبریزی
۵۰.....	آیت الله مرتضی مطهری
۵۲.....	ابن ابی الحديد معتزلی
۵۳.....	شیخ محمد عبده
۵۳.....	شهاب الدین محمود آلوسی بغدادی
۵۴.....	دکتر زکی نجف مینا
۵۴.....	علی الجندی
۵۴.....	عباس محمود عقیل
۵۵.....	عبد الوهاب حمورا
۵۵.....	استاد ناصیف یازجی
۵۵.....	استاد حنا الفاخوری
۵۶.....	استاد محمد امین نوای
۵۶.....	جرج جرداق
۵۷.....	استاد امین نخله
۵۸.....	بولس سلامه
۵۸.....	سلیمان کتانی
۵۸.....	دکتر صبحی صالح
۵۹.....	مستر کرنیکو
۵۹.....	پروفسور هانری کربن

تاریخچه مصر در دوران حکومت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب

۶۲.....	اولین والی مصر در دوره حکومت امیرالمؤمنین
۶۲.....	قیس بن سعد بن عباده انصاری
۷۰.....	دومین والی مصر در دوران حکومت امیرالمؤمنین

- ۷۰..... محمد بن ابی بکر.....
- ۷۴..... محمد بن ابی بکر و حکومت مصر.....
- ۷۵..... معاویه و دست یابی به نامه نفیس امام علیه السلام به محمد.....
- ۷۶..... فرازی از نامه امام علی علیه السلام به محمد بن ابی بکر.....
- ۷۷..... لشکرکشی عمرو عاص به مصر و آمادگی محمد بن ابی بکر.....
- ۸۰..... شهادت محمد بن ابی بکر.....
- ۸۲..... اسماء در سوگ فرزند.....
- ۸۲..... عایشه در سوگ برادر.....
- ۸۳..... محمد بن ابی بکر و غلبه.....
- ۸۵..... سومین والی مصر در دوره حکومت امیرالمؤمنین علیه السلام.....
- ۸۵..... مالک اشتر نخعی رضی الله عنه (حارثی).....
- ۸۷..... مالک اشتر در کلام پیامبر صلی الله علیه و آله.....
- ۸۸..... ایستادگی مالک اشتر مقابل حکام ناصالح کوفه.....
- ۹۰..... مالک اشتر و سقوط خلافت عثمان.....
- ۹۱..... پیش گامی مالک اشتر در بیعت با علی علیه السلام.....
- ۹۲..... نمونه هایی از ایمان و اعتقاد مالک اشتر به امیرالمؤمنین علیه السلام.....
- ۹۵..... چگونگی طرح جنگ جمل و مقابله مالک اشتر با آن.....
- ۱۰۱..... جنگ جمل و رشادت های مالک اشتر.....
- ۱۰۳..... جنگ مالک اشتر با عبدالله بن زبیر.....
- ۱۰۴..... نقش مالک اشتر در جنگ صفین.....
- ۱۰۷..... مالک اشتر و فتح فرات.....
- ۱۰۸..... هراس و نگرانی معاویه از مالک اشتر.....
- ۱۰۹..... مالک اشتر و تجدید قوای سپاه اسلام.....
- ۱۱۰..... پایبندی مالک اشتر به اصول و مقررات.....
- ۱۱۱..... نقش مالک اشتر در روز و شب هریر.....
- ۱۱۵..... خدعه‌ی معاویه و توطئه به نیزه کردن قرآن ها در آستانه‌ی شکست لشکریانش.....

- ۱۱۸..... مالک اشتر و بصیرت و دلاوری های او در جنگ صفین
- ۱۲۰..... پیشنهاد حکمیت مالک اشتر در جنگ صفین
- ۱۲۰..... مالک اشتر حاکم منطقه وسیع جزیره.....
- ۱۲۱..... مالک اشتر و استانداری مصر.....
- ۱۲۲..... نامه امام علی علیه السلام به مالک اشتر.....
- ۱۲۲..... نامه‌ی امیرالمؤمنین علیه السلام به مردم مصر (همزمان با انتصاب مالک اشتر).....
- ۱۲۵..... شدت مالک اشتر در راه مصر.....
- ۱۲۶..... امام علی علیه السلام در سوگ مالک اشتر.....
- ۱۲۷..... مالک اشتر و العزیز.....

نامه ۵۳ نهج البلاغه (هدیه مالک اشتر (فرمان امام علی علیه السلام به مالک اشتر نخعی)

- جمع‌آوری مالیات جنگ با دشمنان اسلام، عمران و آبادانی شهرها، رعایت تقوی، متابعت از فرامین الهی، مقابله با سوسنهای نفس اماره..... ۱۴۳
- عبرت از تاریخ، مراقبت از نفس، پیشگیری از خطاهای مردم، تأمل در تصمیم‌گیری، پرهیز از تکبر و غرور..... ۱۴۵
- رعایت انصاف، پرهیز از ستم‌کاری، توجه به حقوق مظلومان، پرهیز از ایجاد رانت برای خواص، دوری از نقامان و عیب‌جویان، سعی در استتار عیب مردم و تلاش برای اصلاح آن..... ۱۴۷
- پرهیز از استفاده از مشاوران بخیل، ترسو و حریص..... ۱۴۸
- استفاده از وزراء امین، صادق، و اهل ورع و پرهیز از افراد چاپلوس..... ۱۴۹
- پاداش نیکوکاران و جزای بدکاران، احسان به مردم و تلاش برای کاهش هزینه زندگی آنان..... ۱۵۰
- پاسداری از سنت‌های پسندیده و پرهیز از نقض آنها..... ۱۵۱
- همنشینی با اندیشمندان..... ۱۵۱
- طبقات اجتماعی جامعه..... ۱۵۲
- سپاهیان، ارتباط اقشار جامعه با یکدیگر، حق مردم بر حاکم، رعایت حال زیردستان، رعایت انصاف، قدرشناسی و تشویق و ترغیب سپاهیان و مردم به انجام کارهای پسندیده..... ۱۵۴
- رجوع به کتاب خدا و سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله..... ۱۵۷
- شاخص‌های قضاوت و گزینش قضات..... ۱۵۸

- رسیدگی به امور کارگزاران حکومت، ارزشیابی عملکرد مأموران حکومت و کیفر خیانت‌کاران..... ۱۵۹
- رعایت حال مالیات دهندگان، تلاش برای آبادانی قلمرو حکومت، پرهیز از ثروت‌اندوزی و تکیه بر حمایت‌های مردم..... ۱۶۱
- بکارگیری افراد توانمند، متعهد و مدبّر در امور مملکت و پرهیز از استفاده از اشخاص فاقد صلاحیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای..... ۱۶۳
- لزوم توجه به تاجران و صنعت‌گران و ضرورت پیشگیری از احتکار کالا..... ۱۶۴
- رسدگی به امور نیازمندان و دستگیری از محرومین جامعه، رعایت عدالت و مساوات در توزیع بیت‌المال، رفع حاجات ایتم و افراد سالخورده..... ۱۶۶
- پرهیز از محاسن و اسباب در رویارویی با آحاد جامعه، بسترسازی برای احقاق حقوق ضعفا، پرهیز از اضرار و قتل در انجام امور، اقامه فرائض الهی با خلوص نیت و به قصد تقرب، رعایت حال سالخورده‌گان و یتیمان، هنگام اقامه فریضه نماز جماعت..... ۱۶۸
- ضرورت ارتباط حاکم با توده مردم، انزواء از امور جامعه، رفع حوائج مردم، تلاش برای از بین بردن زمینه‌های بی‌عدالتی، بی‌انصاف و شتم‌گری خواص بر عوام جامعه، پرهیز از اختصاص امتیازات ویژه برای خواص و نزدیکان حاکم، رعایت حقوق شهروندان بطور یکسان و شفاف سازی عملکرد حکومت برای مردم..... ۱۷۰
- صلح، پیمان، وفای به عهد و پرهیز از پیمان‌شکنی، پیشگیری از جریان‌های نفوذی دشمن، دوراندیشی و سنجش جوانب در انعقاد پیمان..... ۱۷۲
- پرهیز از خونریزی ناحق، تلاش برای جلب رضایت صاحب‌حق..... ۱۷۴
- پرهیز از خودپسندی، خودداری از منت‌گذاشتن بر مردم هنگام احسان، تحمل در انجام امور، پرهیز از خلف وعده و لجاجت در امور، پرهیز از سهم‌خواهی (رانت)، خویشی‌گری به هنگام خشم و پرهیز از انجام کارهای شتابزده..... ۱۷۵

نهج البلاغه از نگاه شعر

- جایگاه شعر در کلام امیرالمؤمنین (ع) و نهج البلاغه..... ۱۸۰
- جایگاه نهج البلاغه در ادبیات و اشعار فارسی..... ۱۹۵
- متن عربی زیارت امین الله همراه با ترجمه فارسی..... ۲۳۷

تقریظ حضرت آیت الله احمد بن حنبل

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای مشتاقی (ایده الله)

با سلام، پیش نویس «منشور حکومت اسلامی در آموزه های علوی» تألیف جنابعالی را ملاحظه کردم.

موضوع این منشور از موضوعات بسیار مهم و حسّاسی است که هیچ حکومتی مدعی اسلامیت باشد از توجه به آن بی نیاز نیست؛ مخصوصاً کشوری که افتخار تشیع و پیروی از علی (ع) را دارد. در چنین حکومتی نهج البلاغه آن حضرت بویژه عهدنامه مالک اشتر باید منشأ همه قانون گذاری ها و سیاست ها و تصمیمات باشد. من پیوسته در این اندیشه بوده ام که بی کاش ما از آغاز تشکیل نظام جمهوری اسلامی این عهدنامه را قبل از تصویب قانون اساسی و بعد از آن، مبنا و محور فعالیت های اساسی و زیربنایی خود قرار می دادیم. از مجلس گرفته تا هیئت مجریه و قضائیه و حتی نیروهای مسلح و حوزه ها و دانشگاه ها در بعد معنوی و فرهنگی، که این عهدنامه نقشه راه همه آنها است و تا به حال هرچه ضربه خورده و می خوردیم و کاستی و ضعف و ناکامی داریم به جهت نادیده گرفتن این نقشه راه بوده و هست. شعار بسی می ماند و آغاز نهضت انقلابی، احیای حکومت علی (ع) بود اما غفلت ها، بی تفاوتی ها و احكام مردی نفس ها و گاه غریبزدگی ها ما را به عواقب نامطلوب و ویرانگر گرفتار کرد. البته هنوز هم امید نیستیم که با همت جوانان عاشق علی (ع) و غدیری و عاشورایی و پراستعداد؛ زیرا این ولایت فقیه و رهبری و الهام گیری از توصیه های حضرت امام (علی (ع)) بتوانیم تا حد زیادی داشته و جبران کنیم و آیهی شریفه: «... سَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...» مصداق پیدا کند و زمینه ساز ظهور حضرت ولی عصر (عج) باشیم.

در پایان از زحمات ارزندهی جنابعالی در تدوین این منشور تقدیر و تشکر می کنم. موفق باشید.

احمد جنتی

۱۳۹۵/۹/۲۲

تقریظ حضرت آیت الله کاظم صدیقی رحمته الله

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
الطَّاهِرِينَ سَيِّمَا مِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَبِي الْأَئِمَّةِ الْمُعْصومِينَ عليهم السلام
السَّلام عَلَيْكَ يَا مِيزَ الْأَعْمَالِ؛

«علی» امیرالمؤمنین است و او سرالانبیاء است و همو فخر اولیاء و الگوی کامل و لوح جامع انسان کامل است از اینرو ذکر علی عبادت و حب علی عبادت و النظر إلى علی بن ابی طالب عبادت از انسان الله نبوی در جهان منتشر شده است و جناب آقای حسن مشتاقی که عنصری موالی و برتاس، توفیق تدوین کتابی در ارتباط با بخشی از سخنان شفاعت مولانا برای حکمرانان و مدیران و نیز تاریخچه ای فشرده از والیان مصر از جمله جناب مالک اشتر و حاکم منشور حکومتی را بدست آورده است. باشد که گامی در قرب به ساحت قدس علوی برایشان ثبت گردد و در جان و دل و فکر و فرهنگ خوانندگان مفید و مشرور واقع شود. خداوند مَنَّان تلاش این عزیز را پاس دارد و در پیشگاه مولی الموحیدین بقبول تلقی شود و بامضاء حضرت حجّت برسد. انشاءالله

والسَّلام

کاظم صدیقی

۱۳۹۵/۱۰/۲

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

بدون تردید اقامه حکومت در مکتب اسلام، موضوعی است که مورد توجه ویژه دین مبین اسلام قرار گرفته است، امیرالمؤمنین (ع) علاوه بر شأن بی بدیل علمی و تجربه عملی، نقش مرئی در تمامی مراحل شکل گیری حکومت در صدر اسلام داشت، آن حضرت با دوران جهنم فرمای قبل از هجرت، دوران تبیین، تبلیغ و تثبیت دین اسلام، دوران مجاهدت در تأسیس مدینه النبی، دوران فتنه و محنت بار پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) و دوران زمانه داری و حکومت اسلامی مواجه بود.

مدیریت اسلامی و آمیختگی دیانت و سیاست، بی بن ابی طالب (ع) برخاسته از احکام الهی و سیره رسول مکرم اسلام (ص) است؛ در نگاه های آن حضرت نسبت به مقوله حکومت و همچنین سلوک سیاسی او در دوران زمانه داری، امور مسلمین در طول تاریخ بشریت بی نظیر است.

نگاه حضرت به حکومت، نگاهی توحیدی و الهی است که با نگاه دنیوی به حکومت، تفاوت ریشه ای و اساسی دارد. آن حضرت در دوره ای که قدرت را در دست داشت ذره ای از حدود الهی و اصول اخلاقی عدول ننمود.

امیرالمؤمنین (ع)، حکومت و ساختار آن را، نه صرفاً برای ایفای نقش در مدیریت امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و نه فقط برای تأمین امنیت و آبادانی

قلمرو حکومت و رفاه امت می‌داند، بلکه حکومت را عاملی در شکل‌گیری رفتار و اخلاق جامعه و سرشت سرنوشت مردم می‌داند، که جایگاه برجسته و حقیقی خود را پیدا می‌کند. البته این بدان معنا نیست که تأمین معاش و رفاه مردم و آبادانی و رشد اقتصادی جامعه در حکومت اسلامی به فراموشی سپرده شود.

در نظر حضرت علی علیه السلام، حاکم حکیم و زمامدار زاهد است که می‌تواند مردم را به راه سعادت و رستگاری رهنمون شود. غایت اصلی حکومت اسلامی از منظر آن حضرت، حفاظت از مردم در همه ابعاد و شئون زندگی و خدمت به آنان برای تأمین سعادت دنیوی و اخروی‌شان است.

از اینرو امیرالمؤمنین علی علیه السلام، انگیزه خود را از پذیرش حکومت، چنین بیان می‌نماید:

أَيُّهَا النَّفُوسُ الْمُخْتَلِفَةُ، وَتَلَوْنَ الْمُتَشَتِّتَةَ، الشَّاهِدَةُ أَبْدَانُهُمْ، وَالْغَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ، أَظَارَكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَأَنْتُمْ تَنْزَوْنَ عَنْهُ تُفَوِّرُ الْمِعْرَى مِنْ وَعْوَةِ الْأَسَدِ، هَيْهَاتَ أَنْ أَطْلَعَ بِكُمْ سَرَازَ الْعَدْلِ، أَوْ أَقَامَ اغْوِجَاءَ الْحَقِّ.

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسًا فِي سُلْطَانٍ، وَلَا يَتِمَّاسُ شَيْءٌ مِنْ فَضُولِ الْخُطَامِ، وَلَكِنْ لِنَرُدَّ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَنُظْهِرَ لِإِصْلَاحٍ فِي بِلَادِكَ، قِيَامَ الْمُظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَتُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنْابَ، وَسَمِعَ وَأَجَابَ، لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، بِالصَّلَاةِ. وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالْذَّمَا وَالْكَرَامِ وَالْأَحْكَامِ وَ إِمَامَةَ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلِ، فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ تَهْمَةً، وَ لَا الْجَاهِلُ فَيُضِلُّهُمْ بِجَهْلِهِ، وَ لَا الْجَانِي فَيَقْطَعُهُمْ بِجَفَائِهِ، وَ لَا الْخَائِفُ لِلدَّوْلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ، وَ لَا الْمُزْتَمِسِ فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحَقُوقِ، وَ يَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ وَ لَا الْمُعْطَلِ لِلْسَّنَةِ فَيُهْلِكَ الْأُمَّةَ.

«ای روح‌های پراختلاف! و ای قلبهای پراکنده! شما که بدن‌هایتان حاضر و عقل‌هایتان پنهان است! من شما را به سوی حق می‌کشانم ولی همچون گوسفندانی که از غرش شیر فرار کنند می‌گریزید!... هیهات، که من با کمک شما بتوانم تاریکی را از چهره عدالت بزدایم و یا کجی حق را راست نمایم.

پروندگان! تو می‌دانی آنچه ما انجام دادیم نه برای این بود که ملک و سلطنتی بدست آوریم، و نه برای اینکه از متاع پست دنیا چیزی تهیه کنیم، بلکه به خاطر این بود که نشانه‌های از بین رفته دینت را بازگردانیم، و صلح و مسالمت را در شهرهای آشکار سازیم، تا بندگان ستم‌دیده ات در ایمنی قرار گیرند و قوانین و مقرراتی که بدست پادشاهی سپرده شده بار دیگر عملی گردد. بارخدا! من نخستین کسی هستم که به ساری تو بازگشته و ندای تو را شنیده و پاسخ گفته‌ام، هیچ‌کس جز پیامبر ﷺ در نماز من سبقت نگرفت (و نخستین نمازگزار در اسلام بعد از او من هستم).

شما می‌دانید آن کس که بر نوامیس خون‌ها، شنائم، احکام و امامت مسلمانان حکومت می‌کند نباید بخیل باشد تا در جمع آوری اموال آنان برای خویش حرص ورزد. و نباید جاهل و نادان باشد که با جهلش آن‌ها را گمراه کند، و نه جفاکار تا پیوندهای آن‌ها را از هم بگسلد و به نیازهای آن‌ها پاسخ نگیرد. نه ستمکار که در اموال و ثروت آنان حیف و میل نماید، و گروهی را بر گروه دیگر تقدم دارد. و نه رشوه‌گیر در قضاوت تا حقوق را از بین ببرد و در رساندن حق به صاحبانش کوتاهی ورزد. و نه آن کس که سنت پیامبر ﷺ را تعطیل کند و بدین سبب امت را به هلاکت بیفکند!»^۱

بنابراین رفاه و امنیت جامعه اسلامی و تعلیم و تربیت و رشد فرهنگی جامعه؛

هدف حکومت علوی است، در واقع غایت حکومت از نظر امیرالمؤمنین علی (ع)، تأمین مصالح اخروی و دنیوی مردم است و برای تحقق این هدف، در همه اجزاء رفتار حکومتی و فرامین آن حضرت، اقامه حدود الهی، تولید ثروت ملی در سایه مجاهدت اقتصادی، خلاقیت، نوآوری و افزایش بهره‌وری، کسب حلال، تأثیرگذاری اقتصاد سالم در توسعه فرهنگی و اجتماعی، عمران و آبادانی قلمرو حکومت اسلامی، اقامه عدل و احقاق حقوق مردم، تأمین معیشت محرومان و مضطربین و دستگیری از نیازمندان، مساوات در جامعه بویژه رعایت مدیران و مسئولان بر استنداده از اموال عمومی، توزیع عادلانه بیت‌المال، مبارزه با مفاسد اقتصادی و جلوگیری از ایجاد رانت، ملاحظه می‌شود.

برخورد امام علی بن ابی طالب (ع) با برادرش عقیل، و نامه آن حضرت به عثمان بن حنیف، مصادیق بارز رفتار حاکم اسلامی است. از دیدگاه حضرت علی (ع) هدف اصلی حکومت اسلامی، برپا داشتن امر معروف و نهی منکر و احکام و ارزش‌های الهی است، نه حاکمیت شخص یا گروه یا حزب خاص.

از دیدگاه امیرالمؤمنین علی (ع)، ولایت، حاکمیت تنها حق کسانی است که ویژگی‌ها و شایستگی‌های به دست آوردن آن را دارا باشند. مسلماً این حق، در عین حال که حق است ولی عهد و پیمانی است بین خدا، حاکم و مردم؛ نه یک حق شخصی محض که صاحب حق بخواهد آن را به دلخواه استیفای کند یا از آن بگذرد. پذیرش حق حکومت، در صورت فراهم بودن زمینه‌های آن، بر یک شخصی که صلاحیت آن را دارد، وظیفه و تکلیف است.

همانگونه که اشاره شد؛ از نگاه آن حضرت، حکومت یک عهد و پیمان سه جانبه است، بین خدا، مردم و حاکم. بنابراین حکومت با پذیرش مسئولیت

حاکمیت از سوی حاکم و پذیرش (انتخاب) حاکم توسط مردم، مشروعیت نمی‌یابد بلکه شرط دیگری لازم دارد و آن، صلاحیت و شایستگی‌های حاکم که در احکام الهی تبیین شده است، می‌باشد.

در فرمان امیرالمؤمنین علی علیه السلام به مالک اشتر، این رابطه کاملاً مشهود است. عهدنامه مالک اشتر یعنی قرارداد و پیمان نامه‌ای که علی بن ابی طالب علیه السلام در جایگاه بنده خدا با مالک اشتر منعقد می‌دارد. حضرت در آغاز این فرمان، مالک اشتر را به تقوی الهی، مقدم داشتن اطاعت خداوند بر هر چیز دیگری و پیروی از اوامر الهی فرمان می‌دهد. در سراسر این عهدنامه، یادآوری نظارت الهی بر رفتار حاکم و ضرورت رعایت احکام حدود الهی از یک سو و برقراری عدالت و توجه به حقوق مردم و رسیدگی به آنان از سوی دیگر، وجود دارد. این یعنی عهد و پیمان حاکم با خداوند متعال؛ برای رسیدگی و خدمت به بندگان خدا.

در جای دیگر این فرمان، امیرالمؤمنین علیه السلام به صراحت، سنگینی کلام حق را برای مدیران و مسئولان جامعه بیان می‌فرماید. در عین حال تأکید می‌ورزد که این سنگینی را باید پذیرفت. حضرت در قسمتی دیگر از عهدنامه مالک اشتر بر مهربانی و مهرورزی حکومت به مردم و برقراری ارتباط عاطفی و معنوی با آنان و توجه به نیازها و مشکلات مردم تأکید می‌نماید که زمامداران اسلام باید عمیقاً به مردم ملاطفت و مهربانی داشته باشد و در حد امکان از اشتباهات و سرخطاهای آنان درگذرد. از مردم عیب‌جویی نکند و به آنان حسن ظن داشته باشد. نیازمندی‌های مردم و بویژه نیازمندان و محرومین را فراهم کند و رابطه نزدیکی با آنان داشته باشد و منافع اقلیت زیاده‌طلب را بر اکثریت و توده‌ی مردم ترجیح ندهد.

آموزه‌های امام علی علیه السلام درباره مشروعیت حکومت و خصوصیات حاکم، که

در قالب خطابه‌ها و نامه‌های متعدد آن حضرت در مجموعه گرانسنگ نهج البلاغه جمع‌آوری شده است، هنگامی که با سیره عملی آن حضرت در حکومت‌داری درآمیخته می‌شود، الگویی جامع و معیاری بی‌بدیل برای بشریت به ویژه برای حاکمان و مدیران جوامع ارایه می‌نماید. فرمان امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر (نامه ۵۳ نهج البلاغه)، تنها ذره‌ای در برابر این دریای بی‌کران بوده و می‌تواند به عنوان الگویی جامع و کامل برای مدیران و مسئولین نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از آن استفاده شود.

شایان ذکر است شیوه‌ی تحقیق در این کتاب توصیفی و شیوه‌ی گردآوری مطالب به صورت مطالعه کتب و مراجعه به آثار و منابع معتبر و متقن بوده و نتیجه نهایی آن، نشانگر این است که علی علیه السلام به واسطه‌ی نگاه ژرف‌اندیش و الهی خود به مسئله‌ی حکومت، به عنوان الگویی منحصر به فردی از مدیریت علوی در طول تاریخ بشریت مطرح می‌شود.

لذا در کتاب پیش رو درصدد برآستیم تا با مرور تاریخچه حکومت مصر و حاکمان آن بلاد در دوره حکومت امیرالمؤمنین علیه السلام به محتای فرمان امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر نخعی که در برگرفته‌ی مجموعه‌ای از مطالب مفاهیم کاربردی در شئون گوناگون حکومت و مناسبات اجتماعی از قبیل تقنینی، سیاسی، سیاست‌ها و اهداف حکومت اسلامی، راهکارهای کنترل و نظارت بر عملکرد کارگزاران حکومت، علل پیدایش و تداوم اعتماد متقابل بین حکومت و مردم، عوامل تقویت جایگاه حکومت، عوامل تأثیرگذار بر انحطاط حکومت، جایگاه رهبری در حکومت، نقش حکومت در ایجاد انضباط اجتماعی و اقتصادی، راهکارهای نهادینه‌سازی ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در میان کارگزاران حکومت و مردم، جایگاه و نقش خواص و عوام در جامعه و پایداری حکومت، شاخص توسعه

فرهنگی، جایگاه کارگزاران و خواص در تعالی معنوی و مادی جامعه و مردم، نقش طبقات اجتماعی و اصناف در جامعه، عدالت اجتماعی، راهکارهای کنترل انحرافات اجتماعی، شیوه‌ی تولید ثروت و کسب درآمد سالم، بیت‌المال و راهکارهای توزیع عادلانه آن، اقتصاد مقاومتی، جلوگیری از ایجاد ویژه‌خواری و رانت، الگوسازی مدیریت علوی، مصادیق پرهیز از متملقین و نفوذ بیگانه در ارکان حکومت، مقابله با اشرافی‌گری و جلوگیری از ایجاد فساد در دستگاه حکومت، و... مطالبی را جمع‌آوری نماییم. همچنین بخش اول کتاب را مزین به گزیده‌ای از فرمایشات بنیانگذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله العظمی امام خامنه‌ای علیه السلام و نظرات علماء و اندیشمندان شیعه، اهل سنت و سایر ادیان درباره جایگاه نهج البلاغه (اخ القرآن) و ضرورت تبیین و تشریح مطالب گوناگون آن، و قسمت آخر کتاب نیز به طبع شعر آراسته شده است. این مجمر را بنامند بامدد ملکوتی امیرالمؤمنین علیه السلام تحت عنوان «منشور حکومت اسلامی در آموزه‌های علوی» نامگذاری گردید.

لازم به ذکر است که در این کتاب از ترجمه قبل فیما بین و ترجمان نامه ۵۳ نهج البلاغه اثر استاد فرزانه و مرجع عالیقدر جهان تشیع حضرت آیت‌الله العظمی ناصر مکارم شیرازی علیه السلام استفاده شده است، لیکن عناوین فرازهای باب ۱ داشت خود از هر فراز تبیین و عنوان‌بندی نمودیم، که انشاءالله خضر راهی برای پیروی از ولایت و ثبات قدم در عمل به آموزه‌های علوی باشد.

در پایان بر خود فرض می‌دانیم از باب «من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»، از ارشادات و رهنمودهای حکیمانه‌ی فقیه عالیقدر حضرت آیت‌الله احمد جنتی علیه السلام و همچنین حضرت آیت‌الله کاظم صدیقی علیه السلام و همراهی‌های پیوسته جناب آقای دکتر حسین ظریف‌منش و همچنین از زحمات و حمایت‌های

پژوهشگاه علوم انسانی امام صادق علیه السلام و مؤسسه انتشارات زمزم هدایت که حقیر را مورد التفات و تفقد کریمانه قرار دادند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم. امید است مورد رضایت حق تعالی و عنایت صاحب الزمان حضرت مهدی موعود روحی لثراب مقدمه الفداه قرار گیرد و ازدیاد محبت مولایمان امیرالمؤمنین امام علی علیه السلام را نصیبمان گردانند. بدون تردید آگاهی از نظرات ارزشمند خوانندگان ارجو - موجب خرسندی و امتنان خواهد بود. والسلام علیکم

والعاقبه للمتقين

حسن مشتاقی

سوم ربیع الاول ۱۴۳۸ هـ

برابر با

پنجم آذرماه سال یکهزار و سیصد و نود و پنج شمسی